

**Bygherrerapport
for undersøgelse af**

Journalnr.: SIM 11/2009

Sb nr. 124

KUAS j.nr.: 2009-7.24.02/SIM-0005

Sted: Dalgård I

Matr. nr.: 1an

Ejerlav: Funder By

Sogn: Funder

Herred: Funder

Gl. Amt: Viborg

Fig. 1. Oversigtsfoto over gravhøj efter muldafrømning. Set fra vest. I baggrunden, umiddelbart foran bygningen med det røde tag, ligger endnu en gravhøj, der er en del af samme højrække som den undersøgte høj. Endnu en gravhøj ligger noget længere i baggrunden mod venstre, og er knap synligt i fotoet.

Resumé

Arkæologisk undersøgelse på matr. nr. 1an, Funder, Funder sogn forud for anlæggelse af motorvejsstrækningen Bording-Funder. Undersøgelsen afdækkede en gravhøj fra neolitikum (bondestenalder), der senere var udvidet i bronzealderen.

Sted	Dato	Navn og underskrift
Silkeborg Museum	17/12 2009	Mogens Skaaning Høgsberg

Indholdsfortegnelse

Indledning	side 3
Undersøgelsens resultater	side 4
Topografi	side 7
Fortidsmindelandskabet	side 7
Udgravningsdata	side 8
Metode	side 8
Data	side 9
Fremtidigt arbejde	side 9

Indledning

Forud for anlæggelsen af motorvejsstrækningen Bording-Funder foretog Silkeborg Kulturhistoriske Museum i 2008 en arkæologisk forundersøgelse (SIM50/2008). På matrikelnr. 1an, Funder, Funder sogn blev der påtruffet rester af en gravhøj fra bronzealderen, ligesom der ca. 60 meter øst herfor blev påtruffet en stenlægning, der tolkedes som en mulig forhistorisk grav.

Området blev derfor udvalgt til nærmere undersøgelse, der blev foretaget af Silkeborg Kulturhistoriske Museum i perioden den 20. oktober til den 9. december 2009. Udgifterne til disse undersøgelser påhviler ifølge museumsloven §27 stk. 4 bygherre, der i dette tilfælde er Vejdirektoratet, Thomas Helsteds Vej 11, 8660 Skanderborg.

Al korrespondance er ført mellem Peter Mohr Christensen, Silkeborg Kulturhistoriske Museum, og Jeanette Zinck Østergaard, Vejdirektoratet.

Undertegnede forestod den arkæologiske udgravning og udfærdigede nærværende rapport.

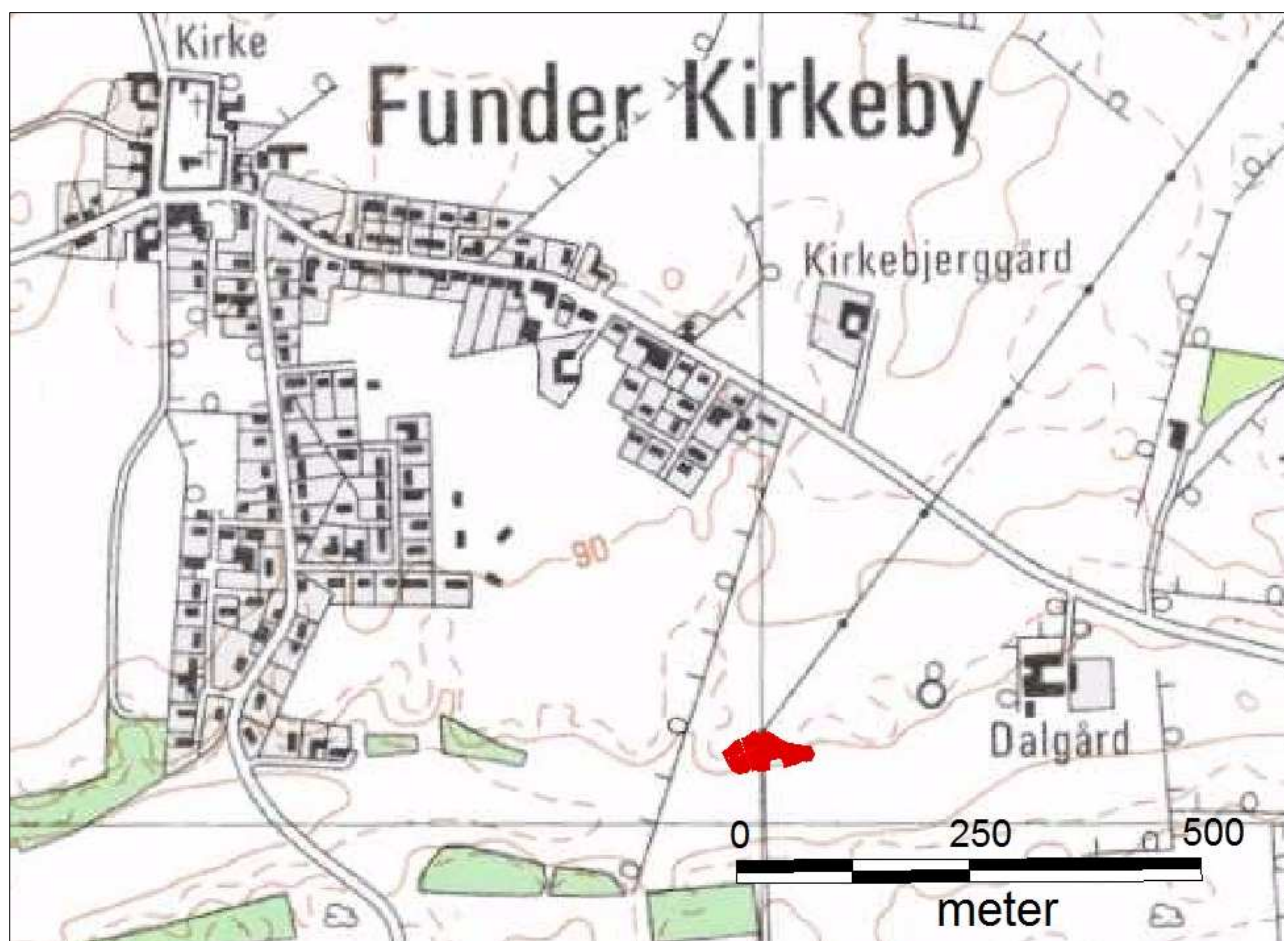
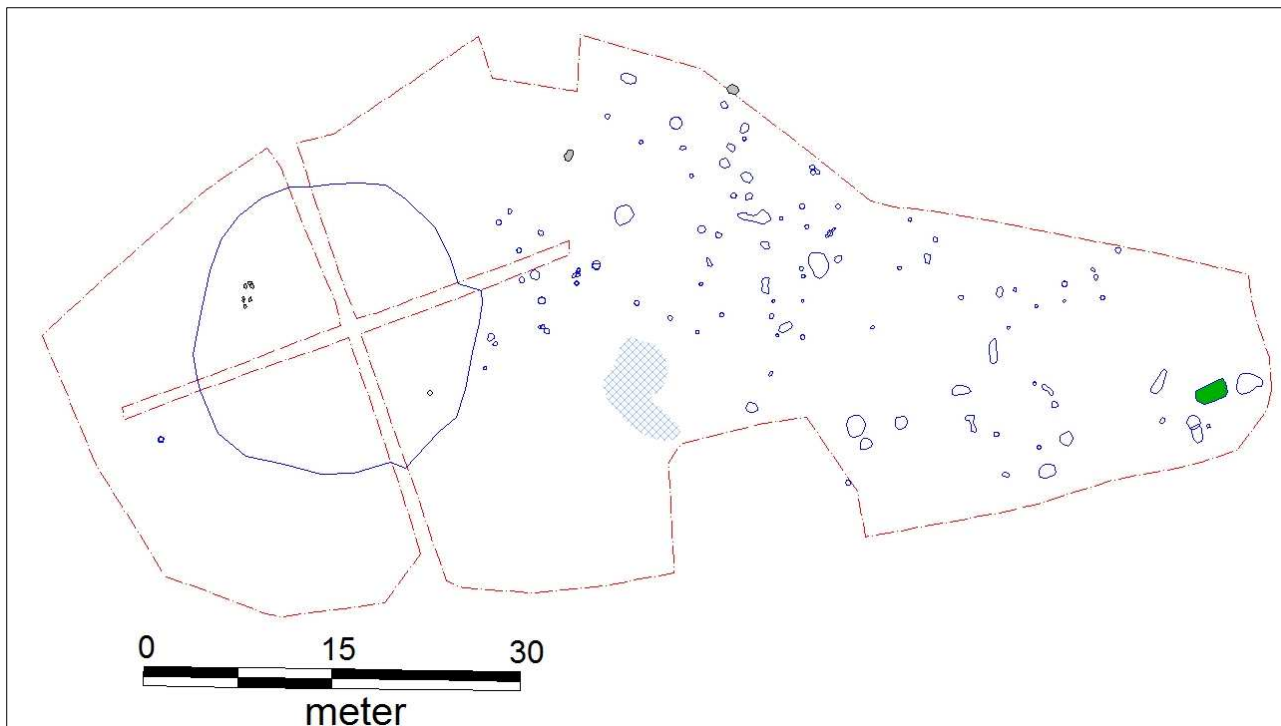

Fig. 2. Udgravningsfeltets beliggenhed markeret med rødt.

Undersøgelsens resultater

Undersøgelsens væsentligste resultat var afdækningen af resterne af en gravhøj, der var ca. 25 meter i diameter (fig. 1). Højen var ikke fredet, og var allerede overpløjet ved Sophus Müllers berejsning i 1885. Der var i gennemsnit bevaret ca. 40 cm højfyld målt fra underkanten af pløjelaget til overkanten af undergrunden.

Fig. 2. Oversigtsplan over udgravningsfeltet. Nord er opad. Den omtrentligt cirkulære struktur mod vest er gravhøjen. Det med grønt markerede anlæg i feltets østligste del var en stenlægning, der fremkom ved prøvegravningen, og som da tolkedes som en mulig forhistorisk grav, hvilket udgravningen dog kunne afkræfte.

Ved undersøgelsen kunne det konstateres, at gravhøjen formentlig ikke fra første færd stammede fra bronzealderens store højbyggeri, men snarere fra neolitikum (bondestenalderen). Dette antydedes af fundet af to neolitiske stenredskaber i en aktivitetshorisont umiddelbart under den første højfase. Efter fjernelsen af al højfyld kunne det desuden konstateres, at området forud for højbyggeriet var blevet pløjet med ard; formentlig en rituel pløjning, foretaget umiddelbart inden man påbegyndte byggeriet af højen (fig. 3). I bronzealderen blev højen udvidet til den høj på ca. 25 m i diameter, der blev påtruffet ved forundersøgelsen.

Fig. 3. Ardspor set fra øst. I undergrunden under højen blev der konstateret en række øst/vestgående muldede fyldskifter, der lå med en ensartet afstand. Disse tolkes som ardspor efter en rituel pløjning forud for højbyggeriet.

Højen fremtrådte efter endt afrensning med to randstenskæder og en central stenlægning, der var rektangulær og med afrundede hjørner (fig. 4). Der blev ikke fundet intakte grave i højen, hvilket skyldes, at højen i nyere tid er blevet plyndret. Dette kunne ikke konstateres efter afrensning i fladen, men i profilen kunne det tydeligt ses, at der var gravet indtil flere huller ned i højens centrum (fig. 5). Disse forstyrrelser redegør også for, hvorfor den centrale stenlægning var intakt i kanterne, men ret ringe bevaret på midten.

Forstyrrelserne kan dateres til nyere tid ved fundet af en foldekniv samt en jerngaffel. Desuden omtales gravhøjens midte som ”urørt” af Sophus Müller efter dennes berejsning i 1885, selv om højen dog ved denne tid var overpløjet. Om nabohøjen mod øst (SB 123), der endnu står i landskabet, konstaterede Müller også, at midten var urørt, mens der ved en berejsning i 1950 angives, at der i toppen var gravet et hul. Nabohøjen er altså formentlig plyndret i årene mellem 1885 og 1950, og det samme kan formodes at være tilfældet for den her undersøgte høj.

Fig. 4. Den centrale del af højen set fra en teleskoplæsser. I billedets yderkanter anes den ydre randstenskæde, mens den indre randstenskæde træder tydeligt frem. Stenlægningen i midten fremstår intakt i kanterne, men er i midten forstyrret ved nedgravninger i nyere tid.

Nedgravningen i højen har formentlig fjernet alle rester af centralgraven fra bronzealderen, men har dog ikke fjernet alle spor efter det, der formentlig er den neolitiske under- eller bundgrav.

Ca. 60 meter øst for gravhøjen blev der ved forundersøgelsen fundet en ca. 2,75 x 1,5 meter stor stenlægning, der tolkedes som rester en mulig forhistorisk grav (fig. 2). Undersøgelsen kunne ikke dokumentere, at dette var tilfældet. Anlægget blev snittet, og tolkes som en ansamling af kogesten.

Mellem kogestensgruben og gravhøjen blev der påvist ca. 100 fyldskifter. En samling fyldskifter ca. 25 m øst for gravhøjen blev umiddelbart tolket som de mulige rester efter en nord/sydgående bygning, men ved snit kunne fyldskifterne konstateres at være ret forskelligartede i både form og fyld. Der er ingen tvivl om, at mange af fyldskifterne i området repræsenterer menneskelig aktivitet, men der kunne ikke påvises sikre strukturer i materialet.

Fig. 5. To store nedgravninger i midten af gravhøjen. Her set i den nord/sydgående profil. Set fra vest.

Topografi

Det berørte område ligger i et let kuperet terræn vest for Silkeborg og umiddelbart sydøst for Funder Kirkeby. Undersøgelingsområdet lå på matrikel 1an, Funder, Funder sogn, ca. 250 meter vest for ejendommen Dalgård og nogenlunde midtvejs mellem Funder Kirkevej og hovedvej 15.

Undersøgelingsområdet lå på den sydligste del af et plateau umiddelbart nord for en ca. 100 m bred øst/vestgående smeltevandsdal, dannet efter sidste istid. På dette plateau lå resterne af gravhøjen på en naturlig forhøjning i landskabet.

Undergrunden i området var relativt homogen, og bestod hovedsageligt af gruset sand, stedvist med indslag af rent sand, under et muldlag på mellem ca. 20 og 50 cm.

Fortidsmindelandskabet

Lokalområdet er rigt på fortidsminder. Af synlige fortidsminder er der en række fredede gravhøje på begge sider af hovedvej 15 (fig. 1), og endnu flere har eksisteret i fortiden. Foruden den her

undersøgte gravhøj er der således i Det Kulturhistoriske Centralregister registreret ikke færre end 13 yderligere, nu overpløjede, gravhøje i området mellem Skærskovvej i vest, Funder Kirkevej i nord, Funder Skolevej i øst og hovedvej 15 i syd. Den her undersøgte gravhøj indgik i en høj række, der så nogenlunde har fulgt den nuværende øst/vestgående hovedvej 15.

Foruden indeværende undersøgelse har Silkeborg Kulturhistoriske Museum i området foretaget en række andre arkæologiske undersøgelser forud for anlæggelsen af motorvejstracéet samt i relation til byggemodning af tilstødende områder. Hidtil er undersøgt resterne af to andre overpløjede gravhøje (SB 119 og SB 120, journaliseret på Silkeborg Kulturhistoriske Museum som SIM8/2009 samt SIM9/2009) samt i tilknytning hertil bebyggelsesspor fra neolitikum og bronzealder.

Desuden er der undersøgt udstrakte bebyggelsesspor fra bronzealderen i to separate bopladsområder ud mod den nuværende hovedvej 15 (journaliseret på Silkeborg Kulturhistoriske Museum som SIM17/2009 og SIM39/2009). Yderligere én overpløjet gravhøj (SB 118) i området afventer arkæologisk undersøgelse, hvilket påregnes at ske foråret 2010.

Udgravningsdata

Undersøgelsen foregik i perioden mellem den 20. oktober og 9. december 2009. Følgende deltog i undersøgelsen: mag.art. Mogens Skaaning Høegsberg (daglig udgravningsleder), cand. mag. Kaj Fredsgård Rasmussen, cand.mag. Peter Bye Jensen, cand.mag. Kirsten Nellemann Nielsen samt museumsformidler Mette Bundgaard. Der blev brugt i alt 381 mandetimer samt 29,5 maskintimer.

Metode

Der blev udlagt et udgravningsfelt på i alt 2676 m². Over gravhøjen blev der udlagt krydsbalke, der først fjernedes, efter undersøgelsen af højen var tilendebragt. I området uden for højen blev muldlaget afrømmet, og fremkomne anlæg blev indmålt med GPS i system 34.

På højen afrømmedes der indtil højfylden fremstod i fladen, hvorefter der afrensedes med skovl og graveske, indtil randstenskæderne og en central stenlægning fremstod. Der blev udlagt plastikkryds i fladen, der derefter blev indfotograferet i lod fra en Manitou teleskoplæsser. Plastikkrydsene blev indmålt med GPS, så lodfotografierne senere kan oprettes i AirPhoto, georefereres og endeligt indtegnes i MapInfo.

Herefter fjernedes højfylden forsigtigt med maskine, idet opmærksomheden var på eventuelle intakte grave. Efter at det kunne konstateres, at den centrale del af højen havde været gennemgravet i nyere tid og at der ikke var grave i randområderne fjernedes den resterende højfyld. Der blev indsat plastikkryds i profilerne, der derefter blev fotograferet. Profilerne registreredes derefter på tegnefolie i målestok 1:20, og plastikkrydsene indtegnedes således at fotografierne af profilerne senere kan oprettes i AirPhoto. Anlæg, fremkommet i fladen, blev indmålt med GPS i system 34.

Udvalgte anlæg i fladen, både uden for højområdet og under højen, blev snittet med skovl og graveske samt registreret på tegnefolie i målestok 1:20.

Data

Sagen er journaliseret på Silkeborg Kulturhistoriske Museum som SIM 11/2009 – Dalgård I, Funder sogn. Alle oldsager og original dokumentation opbevares her.

Fremtidigt arbejde

Inden for det her undersøgte område er der ikke flere arkæologiske levn, der skal undersøges.